

РЕЦЕНЗІЯ

УДК 354.81:349.6

Анцупова Тетяна Олександрівна – доктор юридичних наук, доцент, завідувач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Міжнародного гуманітарного університету;

Короткий Тимур Робертович – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного права та міжнародних відносин Національного університету «Одеська юридична академія»

НОВИЙ ПОГЛЯД НА ВРЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН У СФЕРІ ЕКОЛОГІЧНО ОРІЄНТОВАНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ*

Захист навколишнього середовища є одним із пріоритетних аспектів діяльності міжнародного співтовариства. Сьогодні, коли в штаб-квартирі ООН у Нью-Йорку відбувається черговий Саміт зі сталого розвитку, як ніколи гостро стоять на порядку денному всього міжнародного співтовариства питання бідності й нерівності, що є причиною більшості конфліктів у зв'язку із захистом навколишнього середовища для майбутніх поколінь.

Ці дві глобальні проблеми розвитку людства – економічна й екологічна – безпосередньо відображені в енергетиці. Енергетика – це підґрунтя розвитку економіки та запорука процвітання. Водночас вона є одним із найбільш істотних джерел забруднення навколишнього середовища. Без екологізації енергетики неможливий сталий розвиток, що передбачає баланс

---

* Рецензія на монографію: Білоцький С. Д. Міжнародно-правові засади та інституційні механізми регулювання відносин у сфері екологічно орієнтованої енергетики : [монографія] / С. Д. Білоцький. – О. : Фенікс, 2015. – 546 с.

гуманістичних та екологічних імперативів. Адже без подолання бідності й нерівності неможливе створення екологічно орієнтованої енергетики, оскільки лише на певному рівні технічного та культурного розвитку можливим є впровадження нових технологій. Саме тому Генеральний секретар ООН Пан Гі Мун очолив рух у межах кампанії «Стіяка енергетика для всіх» щодо забезпечення загального доступу до сучасних енергетичних послуг, підвищення ефективності та розширення використання поновлюваних джерел енергії. У спеціальній резолюції Парламентської асамблеї Організації з безпеки і співробітництва в Європі «Екологічний вимір енергетичної безпеки» (2013 р.) підкреслено екологічний вимір енергетичної безпеки, що полягає «в підвищенні якості життя, прискоренні економічного зростання, а також існуванні компромісів і можливостей для об'єднання зусиль під час вирішення питань безпеки поставок та охорони навколишнього середовища».

Взаємозв'язок цих факторів, що відображають глобальність проблематики сталого розвитку й охорони навколишнього середовища, зумовлюють необхідність стимулювання розвитку екологічно орієнтованої енергетики на міжнародному рівні, у масштабах усієї міжнародної спільноти, а також координування зусиль усіх її учасників щодо просування та розвитку екологічно орієнтованої енергетики. Така діяльність можлива лише за умов наявності ефективного міжнародного інструментарію, яким, безсумнівно, є міжнародне право. Нині триває становлення системи міжнародних норм різної юридичної сили та природи, присвячених екологічно орієнтованій енергетиці. Однак ефективне міжнародно-правове регулювання можливе лише завдяки глибоким концептуальним засадам, формування яких стає можливим після досягнення певного рівня.

Формування концепції екологічно орієнтованої енергетики є важливим та актуальним напрямом міжнародно-правових досліджень, що мають значення для розвитку доктрини, удосконалення практики міжнародно-правового регулювання. Саме цілісна концепція екологічно орієнтованої енергетики посідає чільне місце в монографії С. Д. Білоцького «Міжнародно-правові засади та інституційні механізми регулювання відносин у

сфері екологічно орієнтованої енергетики», що не має аналогів у науковій літературі. У виданні обґрунтовано авторську концепцію існування екологічно орієнтованої енергетики, яка передбачає спільне правове регулювання застосування екологічно безпечних джерел енергії, екологічно чистих, енергоефективних видів використання традиційних джерел енергії та розвиток нових джерел енергії. Ця концепція має дві складові: по-перше, реалізується в площині міжнародних відносин як один з елементів концепції сталого розвитку, зокрема його складова – «стала енергетика» (через ухвалення різноманітних політичних актів), а по-друге, втілюється в межах міжнародного права через низку міжнародно-правових актів і звичаєвих норм (с. 166, 497).

Цінність зазначеної монографії полягає також у тому, що, з огляду на особливості об'єкта пізнання, вона перебуває на стику різних галузей та інститутів міжнародного права – міжнародного енергетичного права, міжнародного права навколишнього середовища, права міжнародної безпеки, стосується питань міжнародного морського права, а також, безсумнівно, є важливим аргументом щодо існування міжнародного права розвитку, що значно підвищує наукову цінність та актуальність монографії. Ще однією перевагою праці є глибина й точність дослідження проблем екологічно орієнтованої енергетики. С. Д. Білоцький ретельно проаналізував міжнародно-правове регулювання екологічно орієнтованої енергетики, відобразив усі деталі, сформувавши й передавши точний образ міжнародно-правового явища.

Структура монографії відображає складність і багатоаспектність проблематики наукового пошуку. Видання містить теоретичний розділ, присвячений доктринальним засадам міжнародно-правового регулювання екологічно орієнтованої енергетики. У двох розділах послідовно висвітлено питання правового регулювання окремих сегментів екологічно орієнтованої енергетики та міжнародно-правового регулювання екологічно орієнтованої енергетики в межах різних просторів. У наступному розділі розглянуто проблематику інституційних механізмів вирішення спорів у межах екологічно орієнтованої енергетики. Така структура роботи цілком логічна й зумовлена об'єктом дослідження.

Вона дала змогу розглянути теоретично-прикладні аспекти правового регулювання екологічно орієнтованої енергетики. Про це свідчить також значна бібліографія монографій.

У праці С. Д. Білоцького по-новому висвітлено низку міжнародно-правових питань, виникнення яких зумовлено глобальними проблемами кінця ХХ ст. щодо цілей розвитку, ролі міжнародного права в досягненні цих цілей, співвідношенні екологічного й соціально-економічних імперативів розвитку цивілізації, а також власне виникненням нової сфери співробітництва – міжнародно-правового регулювання екологічно орієнтованої енергетики. Насамперед, це стосується визначення місця міжнародно-правових норм, що регулюють відносини у сфері екологічно орієнтованої енергетики в межах міжнародного права. Автор наполягає на системному характері цих норм і визначає її як «полісистемний комплекс правових норм» (с. 56).

Важливим і цікавим не лише в контексті теми дослідження, а й загалом для доктрини міжнародного права, є визначення правової суті міжнародних екологічних стандартів. С. Д. Білоцький поділяє міжнародні стандарти, принаймні в межах дослідження, на три групи відповідно до правової сутності – політичні, технічні й екологічні (с. 108). Поділ цих стандартів на групи ґрунтується на їх правовій сутності та сфері регулювання: перша група має дуалістичний характер, охоплюючи рекомендаційні норми рішень міжнародних організацій, що ґрунтуються на загальноновизнаних принципах і нормах міжнародного права. Другі є регуляторами специфічних технічних питань і не мають юридично обов'язкової сили, хоча й «відображають певний міжнародний консенсус» (с. 120), ухвалений у межах міжнародних організацій. Своєю чергою, «екологічні стандарти» є поєднанням двох попередніх груп, слугуючи важливим елементом поширення «належної екологічної практики в енергетичному секторі» (с. 132).

У монографії розглянуто важливі спеціальні питання, регулювання яких у межах міжнародного співтовариства є різноманітними за формою та змістом. Як приклад наведемо розкриті в монографії питання міжнародно-правового регулювання використання в біоенергетиці лісів (с. 263–270), які автор пов'язує з проблемою сталого управління лісами й іншими

питаннями міжнародно-правового збереження лісів на універсальному та регіональному рівнях. Про досконалість дослідження свідчить аналіз 20 міжнародних документів у цій сфері. Далі автор робить висновок про те, що в межах міжнародного права наявне розуміння існування концепції «сталого лісокористування» як частини концепції сталого розвитку (с. 269).

Важливим є розділ, присвячений інституційним механізмам міжнародного-правового регулювання екологічно орієнтованої енергетики. Так, автор систематизував і здійснив аналіз компетенції спеціалізованих енергетичних організацій, що займаються питаннями екологічно орієнтованої енергетики, запропонував їх класифікацію (с. 485), дослідив питання механізмів відповідальності за шкоду клімату, розв'язання спорів, пов'язаних з екологічно орієнтованою енергетикою.

Водночас, хоча дослідження загалом є ґрунтовним, воно не є всебічним. Автор окремо не аналізує міжнародно-правові засади поводження з відходами енергетичної промисловості. Можливо, доцільно було б розкрити діяльність у сфері екологічної енергетики в межах права Європейського Союзу та національного законодавства України. Низка питань, розглянутих у монографії, стосуються лише меж предмета дослідження, наприклад міжнародно-правового статусу громадян держав, що зникнуть унаслідок піднімання рівня океану (с. 491).

Проте, на нашу думку, ці та інші недоліки дослідження є дискусійними та не можуть применшити її здобутки й загальну позитивну оцінку. Монографія С. Д. Білоцького «Міжнародно-правові засади та інституційні механізми регулювання відносин у сфері екологічно орієнтованої енергетики» має вдалу структуру, відображає ключові теоретичні аспекти проблеми, зв'язок науки з практикою. Книга, безумовно, буде цікавою для спеціалістів у сфері міжнародного права навколишнього середовища та міжнародного енергетичного права, а також фахівців сфери екології та енергетики.